

Sammen om forsterket leseinnsats og tydeligere bibliotek - sluttrapport til Nasjonalbiblioteket

Innledning

Dette har vært et prosjektsamarbeid mellom tre trønderske kommuner med kombinasjonsbibliotek. Trøndelag fylkesbibliotek har koordinert, veiledet, og vært prosjektsekretariat. Hovedmålet har vært å skape lesekultur.

Prosjektet fikk støtte fra utviklingsmidlene til Nasjonalbiblioteket, men størsteparten av prosjektmidlene kom fra Utdanningsdirektoratets tilskudd til å styrke skolebibliotekenes arbeid med lesestimulering.

Vedlagt følger utfyllende sluttrapporter fra de tre kommunene, og sluttrapporten til UDIR.

Den største delen av tildelingsbeløpet har gått til økt bemanning på biblioteket, ellers er midlene benyttet til kompetanseheving, og administrativt arbeid. Utskrift av prosjektregnskap fra de tre kommunene og fylkesbiblioteket er vedlagt.

Målgrupper

Hovedmålgruppe har vært grunnskoleelever, 1.-10. trinn, men det har også vært fokus på tidlig lesestart gjennom noen tiltak rettet mot foreldre og barn i barnehagealder, samt lokalsamfunnet for øvrig.

Innhold og aktiviteter i prosjektet

Fylkesbiblioteket har fungert som prosjektsekretariat, og har blant annet kommet med forslag til, og lagt til rette for, kompetansehevende tiltak for bibliotekansatte, lærere, og skoleledelse, slik som deltakelse på Skolebibliotekkonferansen juni 2022, studietur i Trøndelag, arrangert flere kurs blant annet i bokprat, Lesersørvis for barn, og metoden bak barnebokbad, og fasilitert prosjektmøter.

Vi viser ellers til vedlagte sluttrapporter fra de tre kommunene, men av aktiviteter rettet mot hovedmålgruppen i prosjektet kan det nevnes;

Timeplanfestet bruk av skolebiblioteket

Innføring av Bibliotektimen som metode ved klassebesøk

Deltakelse i leselystaksjoner som Sommerles, u-prisen, og Bokslukerprisen.

Innføring i Bookbites for elever og lærere

Bærenettbibliotek-tilbud i barnehagene

Utarbeidelse av årshjul for bibliotekene

Bruk av elevassistenter

Barnebokbad-arrangement med fokus på bøker fra Bærekraftsbiblioteket

Resultater av prosjektet

Vi viser til sluttrapporten til UDIR som er vedlagt, men skriver her en sammenfatning av resultatene som ble innrapportert til UDIR fra de tre kommunene;

I to av tre kommuner bruker lærerne biblioteket mer enn tidligere i undervisningen

To av tre kommuner har utvidet åpningstiden i skoletiden

To av tre kommuner rapporterer at elevene bruker skolebiblioteket i flere fag

Antall besøk på skolebiblioteket har økt

Antall bøker som lånes ut har økt

Flere elever låner bøker

Elevenes tidsbruk på lesing både i skoletiden og hjemme har økt

Elevene har blitt kjent med ny litteratur

Samtlige tre kommuner sier seg helt enig i at...

- Lærernes kompetanse i pedagogisk bruk av skolebiblioteket i opplæringen er økt
- Skolebiblioteket er innovativt og fremtidsrettet
- Skolebiblioteket er en inkluderende arena, som tar hensyn til barn og unges ulike forutsetninger og behov
- Skolebiblioteket er en integrert og varig del av skolens pedagogiske virksomhet
- Skolebiblioteket legger til rette for lesing og vurdering av trykte og digitale tekster og sammensatte tekster
- Skolebiblioteket er en arena for leseglede for flere elevgrupper og i flere fag

Måloppnåelse

Hovedmålet med prosjektet var å skape lesekultur. Vi viser til resultatene i prosjektet, som fremgår av sluttrapportene til UDIR og fra de tre kommunene, der statistikk på blant annet utlån og besøk kan tyde på at lesekulturen er forsterket.

Om opplevelse av lesekulturen i kommunen etter prosjektet her, sammenlignet med før prosjektet, skriver prosjektleder i Tydal kommune at;

“Skolebiblioteket har fått en tydeligere og mer synlig plass i skolen, og bruk av skolebiblioteket er tydeligere prioritert hos ledelsen og lærerne. Bruk av litteratur i undervisningen er også viet en større og mer tydelig plass. Dette er med på å synliggjøre skolebibliotek og lesing som en viktig del av hverdagen, og har bidratt til å forsterke lesekulturen. Elevene har mer aktivt tatt i bruk for eksempel Bookbites,

noe som gir tilgang til flere bøker også utenom skolebibliotektida. Vi opplever at elevene ser frem til tid i skolebiblioteket og etterspør det oftere enn før.”

Prosjektleder i Røyrvik rapporterer om lesekulturen at “skolebiblioteket, som er en del av kombinasjonsbiblioteket i kommunen, blitt tydeligere prioritert av ledelsen ved oppvekstsenteret, og fått en mer synlig plass i skolen. Bruk av litteratur i undervisningen har økt, og deltakelse i leselystaksjoner m.m er med på å sette fokus på lesing og synliggjøre biblioteket på en bedre måte og sammen med mer fokus på lesing i skolen- og hverdagen ellers har dette vært med på å skape og “ta tilbake” lesekulturen hos oss. Eksponering av litteratur i korridorer på skolen, boklister/hyller, har vært med på å trigge/eksponere elevene for litteratur hver eneste dag og de finner ofte bøker de ønsker å lese selv om de fysisk ikke er på biblioteket. Ved å ta i bruk BookBites for elever, har tilgangen til litteratur blitt bedre, et supplement til papirboka - ikke en erstatning, brukes mest på 1-7 trinn. Det leses mye blant våre elever og vi opplever at de ser frem til bibliotek timen og besøk på biblioteket i friminutt.”

Trøndelag fylkesbibliotek vil videre kommentere særskilt ett av delmålene, fordi det er viktig med tanke på utviklingsaspektet i prosjektet; å samarbeide om “en metodikk for kombinasjonsbibliotek.”

Det må sies at forfatter av søknadene til Nasjonalbiblioteket og UDIR, som var tenkt tilknyttet prosjektet fra fylkesbibliotekets side, ikke er den samme som fulgte prosjektet videre. Det å utvikle en metodikk handler veldig enkelt sagt, om å velge ut de metodene man anser som fornuftig å bruke, og en forklaring på hvorfor man anser det som fornuftig. Altså beskriver gjerne en metodikk *verdisettet* bak valg av metoder. Vi har i løpet av prosjektperioden spurt oss selv - er det mulig å komme frem til en metodikk som passer alle?

De tre kommunene har brukt prosjektåret nettopp til å teste ut forskjellige metoder, som nevnt i delen om aktiviteter i prosjektet. Faktisk beskriver vi i søknaden flere metoder som vi sier skal være tatt i bruk i løpet av prosjektperioden, og som kommunene har testet ut, slik som bibliotektimen, og bruk av elevassistenter.

Prosjekt får innhold når man gjør ting sammen. Kanskje kan det gi grunnlag for å kunne beskrive mønsterpraksiser – en *best practice* – som kan ha overføringsverdi til andre. Kanskje er det mer nyttig? Vi er usikre på om vi kan kalle det en metodikk, men kom i løpet av prosjektperioden frem til å bruke praksisfellesskap eller nettverk som metode for å utvikle kombinasjonsbibliotek.

Vi anser praksisfellesskap som et kompetansehevende tiltak såfremt at det er en delingskultur i fellesskapet.

Med bakgrunn i prosjektet, startet derfor Trøndelag fylkesbibliotek et nettverk for kombinasjonsbibliotek. Det ble i løpet av prosjektperioden avholdt to webinarer, samt

en fysisk samling. Da vi møttes fysisk i oktober 2022 hadde vi et todagers verksted, der alle kombinasjonsbibliotek i Trøndelag ble invitert. Dette ble ledet av en tjenestedesigner fra Biblioteksentralen. Målet med verkstedet var å:

1. Finne og identifisere gode modeller for samarbeid mellom skole og bibliotek. Dette kunne gå på rammer og innhold; pedagogisk, fysisk, økonomisk, ressursbruk. Samtidig som man ivaretar resten av befolkningen som et folkebibliotek.
2. Finne en god måte å drive kombinasjonsbiblioteknettverket videre på.

Første del av verkstedet hadde fokus på det å ivareta lokalsamfunnet/andre innbyggere som målgruppe for biblioteket. Med størsteparten av prosjektmidlene fra UDIR har det vært naturlig at kompetansehevende tiltak og aktiviteter har vært rettet mot bibliotekets rolle som skolebibliotek. Men i verkstedet snakket vi om spagaten som kombinasjonsbibliotek kan havne i; det å være en plass mellom skole- og folkebibliotek. Vi identifiserte helt konkrete, praktiske, løsninger som fungerer i flere kommuner, slik som:

- Egen inngang til biblioteket (slik at folkebibliotekbrukere ikke trenger gå gjennom skolegård og/eller skolegang/garderobe)
- Kveldsåpent og meråpent-tilbud
- Avtale med skolen om tilgang til skolens rom og utstyr, slik som verksted/leireovn/symaskiner. Slik kan biblioteket være en arena for lokalsamfunnet - og drive med aktiviteter som folkeverksted.

Positive/negative erfaringer som andre kan dra nytte av

I Tydal, ved oppstarten av prosjektet, ble både skolens ledelse, lærere, elever og foreldre hørt i en evaluering av nå-situasjonen ved skolebiblioteket. Rapporten fra denne evalueringen ligger vedlagt. Dette ga et godt utgangspunkt for videre arbeid, og bred forankring i starten av prosjektet har vært en god erfaring for Tydal. I og med at prosjektleder ble rekruttert fra skolen, og hatt en delt stilling, har det vært tett dialog mellom skolebiblioteket og skolen. En slik delt stilling har gjort det enklere å ha innsikt i hvilke tema elevene jobber med i undervisningen, og tilpasse skolebibliotektida etter dette. Videre har skolebiblioteket også på denne måten blitt tydeligere prioritert hos skolens ledelse.

Elevene i skolen har også vært delaktig i ulike oppgaver på biblioteket. Dette har også vært en positiv erfaring som har gitt elevene mer "eierskap" til skolebiblioteket. Se sluttrapporten til Tydal for utfyllende opplysninger på dette.

Alle elevene har fått stor valgfrihet i bøker de ønsker å lese. Dette har medført noen utfordringer i å tilpasse nivået. Metoden har da vært at elevene får låne to bøker - hvor de får valgfrihet i en av dem. Den mest utfordrende gruppen å få engasjert i lesing har likevel vært ungdomstrinnet. Her har vi kartlagt elevenes interesse og

prioritert å anskaffe bøker i henhold til dette. Vi ser at noen av elevene på ungdomstrinnet i større grad låner fagbøker. For å la elevene også få oppleve skjønnlitteratur har vi deltatt på u-prisen og etablert høytlesingsgrupper. Vi har også prioritert å bruke tegneserier og billedbøker i norskundervisning på ungdomstrinnet. Dette har vært en positiv erfaring.

Fylkesbibliotekets inntrykk er at det har blitt jobbet svært godt i samtlige tre kommuner, til tross for at det i perioder har vært utfordringer slik som personalmangel og langtidssykemeldinger. Dette er også noe av bakgrunnen for at prosjektperioden ble forlenget. En av suksessfaktorene har vært rekruttering av prosjektleder fra skolen. Andre suksessfaktorer har vært bred involvering i oppstarten - dette inkluderer brukermedvirkning, og evaluering av nå-situasjon sammen med brukere av biblioteket. Videre har forankring hos rektor og skoleledelse, og en del av lærerne, samt biblioteksjef vært viktig for alle tre kommunene. Deltakelse fra skoleledelsen i kommunene, sammen med biblioteksjef og prosjektleder, ved Skolebibliotekkonferansen i Kristiansand, anser vi som en nøkkel i dette.

Eventuelle planer for videreføring

Trøndelag fylkesbibliotek vil fortsette å fasilitere nettverket for kombinasjonsbibliotek i Trøndelag. Det er opprettet e-postliste for nettverket og det planlegges en fagdag. Det er avsatt midler til utlysning av reisestipend til 1-2 kommuner i Trøndelag med kombinasjonsbibliotek for deltakelse på Skolebibliotekkonferansen 2024.

Vi viser ellers til de utfyllende rapportene fra de tre kommunene vedlagt, hvor det er beskrevet hvilke metoder de ønsker å videreføre.